

Dzień dobry,

Dzisiejsza lekcja poświęcona będzie najstarszej polskiej pieśni religijnej – „Bogurodzicy”. Dowiesz się, kiedy powstał ten utwór, jaką pełnił funkcję w średniowieczu, co przedstawia kompozycja plastyczna *deesis* oraz czym są archaizmy.

TEMAT: Średniowieczny obraz świata w „Bogurodzicy”.

Przeczytaj poniższe informacje o utworze.

Bogurodzica to najstarsza polska pieśń religijna. Jak większość utworów literackich powstałych w średniowieczu, *Bogurodzica* to dzieło **anonimowe**. Jednak już kilka wieków temu usiłowano ustalić autorstwo pieśni. Co najmniej od XVI stulecia uważano, że jej autorem jest św. Wojciech (X wiek), patron Polski. Poza tym o autorstwo podejrzewano m.in. św. Jacka Odrowąża (XII wiek), spowiednika błogostawionej Kingi – Boguchwała (XIII wiek) i innych. Ostatecznie można stwierdzić tylko, że *Bogurodzicę* napisał bardzo utalentowany i dobrze wykształcony Polak. Prawdopodobnie kształcił się poza granicami kraju. O jego umiejętnościach świadczy kunszt pieśni. Upór, z jakim kojarzono *Bogurodzicę* z osobami świętymi, wskazuje przy okazji na szacunek okazywany samemu utworowi – wielkie dzieło mógł (według opinii naszych przodków) napisać tylko wielki człowiek.

Przyjmuje się, że *Bogurodzicę* napisano między XI a XIV wiekiem. Zazwyczaj jednak określa się czas powstania dzieła **na pierwszą połowę XIII wieku**, natomiast najstarszy znany jej **zapis pochodzi z ok. 1407 roku**. Z czasem do dwóch najwcześniejszych zwrotek zaczęto dodawać kolejne, w wyniku czego powstała pieśń składająca się z kilkunastu strof.

W XV wieku *Bogurodzica* **pełniła funkcję pieśni religijnej, hymnu narodowego i pieśni bojowej**. Rycerstwo polskie śpiewało ją przed bitwami m.in. pod Grunwaldem (1410r.), Warną (1444r.), Chojnicami (1454r.)

Zrób, proszę, w zeszycie, krótką notatkę na temat utworu (3-4 zdania). Uwzględnij w niej informacje, kiedy powstał utwór, kto go napisał, z którego roku pochodzi najstarszy zapis *Bogurodzicy*, jaką funkcję pełniła w XV wieku.

Przeczytaj, proszę, dwie pierwsze zwrotki *Bogurodzicy* (11 wersów). Ponieważ tekst jest pisany trudnym językiem, korzystaj z przypisów, które się pod nim znajdują. Wystarczy, że najedziesz myszką na niebieską liczbę w kwadratowym nawiasie i ją naciśniesz – zostaniesz przeniesiony na dół strony, gdzie znajdziesz tłumaczenie zwrotów i wyrażień.

Tekst znajdziesz tutaj:

<https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/bogurodzica.html>

Odpowiedz na pytania w zeszycie pełnymi zdaniami:

1. Kto jest podmiotem lirycznym w utworze? Wskaż odpowiednie wyrazy w tekście.
2. Do kogo modlący się kierują prośby w pierwszej zwrotce? O co proszą?
3. Do kogo skierowane są prośby w drugiej zwrotce? Czego dotyczą?

ZWRÓĆ UWAGĘ, ŻE:

1. W *Bogurodzicy* możemy odnaleźć cechy charakterystyczne dla średniowiecznego obrazu świata. Najważniejszy dla człowieka jest Bóg. Do niego modlący się kierują swoje myśli i prośby. **Jest to odzwierciedlenie średniowiecznego teocentryzmu** – przekonania, według którego Bóg jest przyczyną i celem wszystkiego, co istnieje oraz najwyższą wartością.
2. Ludzie zwracają się do Boga – Chrystusa za pośrednictwem Maryi i Jana Chrzciciela. Badacze wskazują na związki utworu z popularną wówczas kompozycją plastyczną zwaną *deesis*.

Deesis (gr. 'modlitwa, prośba') - motyw charakterystyczny dla średniowiecznej ikonografii chrześcijańskiej (na Wschodzie stał się popularny już w VI wieku). Przedstawia zazwyczaj trzy osoby: w centrum znajduje się Chrystus – Władca, z jednej jego strony stoi Maryja, z drugiej Jan Chrzciciel. Niekiedy tej trójce towarzyszą inne postaci: aniołowie, apostołowie, święci.

3. Prośby, które ludzie kierują do Boga, ukazują, jak średniowieczni ludzie myśleli o życiu. Było ono dla nich chwilowe i stanowiło tylko wstęp do życia wiecznego. Bardziej troszczyli się o to, co spotka człowieka po śmierci.

ZAPAMIĘTAJ!

Bogurodzica to średniowieczny zabytek języka polskiego, czego świadectwem są liczne archaizmy.

ARCHAIZM – wyraz przestarzały, taki, który wyszedł z powszechnego użycia.

Rodzaje archaizmów w *Bogurodzicy*:

Rodzaj archaizmów	Przykład archaizmu	Forma współczesna
Leksykalne (wyraz nie występuje już we współczesnej polszczyźnie)	Zwolena Dziela jąż	Wybrana Dla którą
Fleksyjne (inna forma wyrazu)	Bogurodzica raczy	Bogurodzico racz
Fonetyczne (dawna wymowa wyrazów)	Sławiena Krzciel	Sławiona (e:o) Chrzciel (k:ch)
Składniowe (nieużywane dziś konstrukcje składniowe)	Twego dziela Krzciciela	Dla twego Chrzciciela

Przepisz do zeszytu informacje o archaizmach, jako ostatni punkt notatki.

Na koniec posłuchaj *Bogurodzicy*:

<https://ninateka.pl/audio/bogurodzica>